

vidtspændende ånd og hans store omhu, arbejdsevne og systematiske talent. Han placeres derigennem i det store naturvidenskabelige gennembrud fra slutningen af det 18. og begyndelsen af det 19. århundrede, og hans gerning som videnskabelig grundlægger og nybygger belyses også gennem de resultater, som de nye studier af arkiverne og dagbøgerne har givet.

Niels Nielsen.

Friedrich Müller & Otto Fischer: Das Wasserwesen an der Schleswig-Holsteinischen Nordseeküste. Dritter Teil: Das Festland. Im Auftrage des Ministers für Ernährung, Landwirtschaft und Forsten des Landes Schleswig-Holstein. Berlin 1955. 19×27 cm.

I 1917 begyndte udgivelsen af en række værker med fællestitlen: »Das Wasserwesen an der Schleswig-Holsteinischen Nordseeküste«, idet professor Fr. Müller efter livslange studier opnåede offentliggørelsen af 1. bind, omfattende Halligerne, af et kæmpeværk, hvortil han havde indsamlet et meget stort materiale.

Efter Fr. Müllers død blev dette fortsat og gennemført af dr. Otto Fischer, og værket bærer med rette under hovedtitlen begge forfatters navne. Det er dog klart, at langt det største forfattermæssige arbejde er udført af Otto Fischer.

I årene 1938–39 udkom således 7 bind om øerne i området, og endelig er værket nu i årene 1955–1958 afsluttet med 7 bind, der omhandler fastlandskysten.

Det i flere henseender enestående værk er kun muliggjort derved, at to mænd har ofret størstedelen af deres liv på med omhu og troskab at indsamle, registrere og sammenstille et uhyre stof, og dertil kommer, at både Müller og Fischer havde indgående kendskab til områdets topografi.

Man får et begreb om omfanget ved at erfare følgende om indholdet af værkets tredje del:

Band 1: Sonderprobleme des Küstenraumes.	346 sider
Band 2: Nordfriesland.	416 sider
Band 3: Eiderstedt.	328 sider
Band 4: Stapelholm und Eiderniederung.	268 sider
Band 5: Dithmarschen.	328 sider
Band 6: Elbmarschen.	332 sider
Band 7: Hydrographie des Küstengebietes.	314 sider

Den pågældende region er en af de ejendommeligste geografiske regioner i Europa, fordi landskabet gennem ca. et årtusind er blevet præget af menneskenes kamp for at erobre livsmuligheder langs tidevandskysterne ved landvinding og ved beskyttelse mod stormfloder. Bygning af verfer og diger, sluser, afvandingskanaler, havne og boliger har mødt meget store vanskeligheder på grund af naturforholdenes meget specielle karakter. Tilpasningen til træfattigdom og manglen på sten er et andet karakteristisk træk; sejladsen, fiskeriet, kvægavlen, fåreavlen og den senere kombination med kornavl er vigtige træk i den erhvervsmæssige udvikling.

Også i national henseende er området interessant. Det er et indvandrings-område, hvor Friserne kom til at spille en stor rolle som bærere

af en særlig marsk-kultur, og hvor man tillige har andre sydlige indflydelser i sammenhæng med den intensive middelalderlige søtrafik i den sydlige Nordsø.

Det er ganske udelukket i en kort omtale som denne at give en blot nogenlunde indgående vurdering af et sådant værk. Kun så meget skal anføres, at det til grund liggende forskningsarbejde hovedsagelig ligger i tilvejebringelsen af oplysninger vedrørende landvindingens og kystbeskyttelsens historiske udvikling på grundlag af den trykte litteratur, arkiv-materialet og kortene.

Det er naturligvis ikke let at orientere sig i et sådant kæmpeværk, men den regionale ordning af stoffet medfører dog en disposition, som gør det muligt for brugerne relativt let at komme frem til det, de søger.

Det kan ikke stærkt nok fremhæves, at der her er skabt et kulturværk af bemærkelsesværdig karakter, og det er ganske klart, at det for enhver, der arbejder med kystproblemer, er en uundværlig håndbog.

Niels Nielsen.

Hirschsprungs Verdensatlas. Dansk redaktion ved Preben Lassen. Hirschsprungs Forlag, København 1959. 22×31 cm. 312 s. 96 kr.

Nærværende atlasværk er tilrettelagt på grundlag af materiale i »The Columbus Atlas« og trykt hos John Bartholomew. Det omfatter 160 atlasblade, hvoraf 20 s. med politiske kort og 8 s. diverse. Registret omfatter 146 s. med ca. 50.000 navne.

Man er ikke imponeret over resultatet. Kort-traditionen er engelsk med en højdeaftrapning, der går på tværs af vor normale opfattelse, hvor lavland (under 200 m o. h.) kun bør angives med grønne nuancer. De større højder er vist med violet over 1.800 m og hvidt over 3.600 m, hvorved et indtryk af niveauforholdene helt forsvinder. Dette fremgår især ved en betragtning af forholdene i det indre Asien, hvor f. eks. både toppen af Himalaya-kæden og Tibet står helt hvidt. Kortet giver således slet ingen forståelse af, at Tibet er en højslette omkranset af højereliggende bjergkæder; tværtimod angiver farverne kun faldet mod f. eks. Indien. Himalaya-kæden må man selv finde gennem talangivelser for de høje punkter. Højsletten er uden sådanne højdeangivelser, men de hydrografiske forhold kan måske give den rette fornemmelse.

Danmark vises over to sider i 1:1.125.000 med omrids og hovedveje som vigtigste resultat foruden et tilfældigt udvalg af navne i trist opsætning.

De ledsagende kort over fysisk-geografiske forhold behandlet for hele kloden er uden større interesse i den foretagne reproduktion; de er ikke fejlfri og omtales kun her, fordi der specielt gøres opmærksom på dem på atlas-omslaget.

N. Kingo Jacobsen.

Grosser Herder Atlas. Redaktør: Carl Troll. Verlag Herder, Freiburg, 1958. 18×26 cm. 792 s. 122 DM.

Under redaktion af professor Carl Troll, Bonn, foreligger et atlas, der gennem kort, billeder og tekst giver et udmærket kompendium over vore dages geografi. Værket spænder over de væsentligste sider af natur- og kulturgeografien, og et væld af oplysninger kan hentes, især fra de 125 kort vedrørende kultur- og erhvervs-geografiske forhold. 77 fysisk-geo-